

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wydział Literaturozawstwa i Językoznawstwa

Instytut Literaturoznawstwa – Katedra Filologii Niderlandzkiej

Dagen van het Nederlands 2026

*Parateksten, periteksten en literaire manifestaties
rond Nederlandstalige literatuur*

in Centraal- en Oost-Europa in de 20^e eeuw

26 – 27 november 2026

Programma en abstracts

Dit symposium werd mogelijk gemaakt dankzij ondersteuning door:

taal:
unie

Wydział
Literaturoznawstwa
i Językoznawstwa

en is mede resultaat van het Impulsproject NTU/BR-011 –

RECENLIT, Receptie van Nederlandstalige Literatuur in Centraal-Europa

Het symposium vindt plaats in het Dom na Podwalu, ul. Podwale 15, Lublin (voormalig St. Lazarus-gasthuis met o.a. de renaissance kerk van de hl. Adalbert uit 1610–1635)

© Wilken Engelbrecht & Marcin Polkowski, 2026

© Risoría s.r.o., Olomouc, 2026

Programma

Donderdag 26 november 2026

09:00 Opening door decaan prof. dr hab. Dariusz Skórczewski en hoofd van de Katedra Filologii Niderlandzkiej, dr hab. Marcin Polkowski, prof. KUL

09:15 Keynote 1

Prof. dr. Ton van Kalmthout (Universiteit Leiden / Huygens-Instituut KNAW)
Neerlandistisch onderzoek naar parateksten en vertalingen

10:00 Koffiepauze

Sessie 1 – Parateksten in Polen

10:30 Dr hab. Marcin Polkowski (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin)

Een literaire ontmoeting in Pławowice (1934). Jan H. de Groot en zijn betekenis als Pools-Nederlands literaturbemiddelaar in het interbellum

11:00 Dr hab. Bożena Czarnecka (Uniwersytet Wrocławski, Wrocław)

Parateksten als instrumenten van receptiesturing: Poolse vertalingen van Nederlandstalige literatuur over Congo

11:30 Mgr Hanna Bereźnicka (Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Poznań)

Paratekstuele bemiddeling bij de staatsuitgeverij PIW

12:00 Lunch

Sessie 2 – Receptie in het interbellum en vlak daarna

13:00 Dr. Joanna Włodarczyk-Kaziród (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin)

De functies van parateksten in Poolse edities van Felix Timmermans, Harry Mulisch, Willem Elsschot en Hugo Claus

13:30 Dr. Aleksandar Đokanović (Univerzitet u Beogradu, Belgrado)

De receptie van De leeuw van Vlaenderen van Hendrik Conscience in Joegoslavië

14:00 Mgr. Ekaterina Vekshina (Universiteit van Amsterdam/NIP)

Voorwoorden bij Russische vertalingen van Max Havelaar (1916–1959): bronnen, bemiddelaars en beeldvorming

Namiddag

Projectvergadering *Steering the Reader*

Vrijdag 27 november 2026

09:00 Ontvangst met koffie

09:15 Keynote 2

Prof. dr hab. Wilken Engelbrecht (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II / Univerzita Palackého v Olomouci)

Wat zegt de kافت? Boekomslagen van Tsjechische vertalingen van Nederlandstalige literatuur onder het socialisme

Sessie 3 – Receptie onder het socialisme

10:30 Dr. habil. Gábor Pusztai (Debreceni Egyetem, Debrecen)

Nederlandse zeevaarders en de socialistische censuur in Hongarije

11:00 Mgr. Veronika Horáčková, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno)

Receptie van Felix Timmermans in Tsjechië: journalistieke kritiek, intertekstualiteit en mediale adaptaties

11:30 Mgr. Benjamin Bossaert, Ph.D. (Univ. Komenského, Bratislava)

Felix Timmermans in Slowaakse vertaling tijdens het communisme: hoe een Christen acceptabel te maken?

12:00 Dr. Birutė Avižienė (Lietuvų literatūros ir taikos institutas, Vilnius)

Van humanist tot socialist? De beeldvorming rond Erasmus in Litouwse parateksten

12:30 Afsluiting en lunch

Dr. Birutė Avižinienė (Lietuvų literatūros ir taikos institutas, Vilnius)

Van humanist tot socialist? De beeldvorming rond Erasmus in Litouwse parateksten

Tijdens de Sovjetperiode werd Erasmus' *Lof der Zotheid* in Litouwen tweemaal uitgegeven: in 1947, onder het stalinisme, en in 1963, in de vertaling van Melchioras Račkauskas. Dat een van de invloedrijkste werken van het Europese humanisme onder deze ideologische omstandigheden tweemaal in het Litouws werd uitgegeven, roept de vraag op hoe Erasmus binnen de Litouwse Sovjetcultuur werd gepresenteerd en gelegitimeerd.

De bijdrage bekijkt de beeldvorming rond Erasmus in Litouwse parateksten. Het corpus bestaat uit de periteksten van de Litouwse uitgaven, aangevuld met contemporaine publicaties over Erasmus die het interpretatieve kader van deze uitgaven mede vormgaven. Uitgangspunt is dat juist deze teksten in belangrijke mate bepaalden hoe Erasmus aan het Litouwse publiek werd gepresenteerd en hoe zijn plaats binnen de Sovjetcultuur werd gelegitimeerd. De centrale vraag is welk beeld van Erasmus in deze parateksten werd geconstrueerd. Werd hij voorgesteld als Nederlandse auteur, als Europese humanist, als Latijnse schrijver of als vertegenwoordiger van een gemeenschappelijk Europees cultureel erfgoed? Of werd hij gepresenteerd als een progressieve criticus van kerk en maatschappij, wiens werk ideologisch gebruikt kon worden? Voorts wordt onderzocht welke relatie bestaat tussen de Litouwse parateksten en de Sovjet-Russische interpretatie van Erasmus, zoals die blijkt in de Russische uitgaven van 1931 en 1960. In hoeverre komen de Litouwse parateksten overeen met deze uitgaven, en wijzen dergelijke overeenkomsten op de overdracht van interpretatiekaders binnen de Sovjetcultuur?

De casestudy toont zien hoe Litouwse parateksten bijdroegen aan de beeldvorming rond Erasmus binnen de Sovjetcultuur. Tegelijk roept zij de vraag op in hoeverre dergelijke interpretatiekaders zich binnen de meertalige Sovjetcultuur tussen verschillende talen en nationale literaturen konden verplaatsen. Aansluitend bij de theorieën van Gérard Genette en André Lefevere beschouwt deze bijdrage parateksten als een cruciaal instrument van culturele toe-eigening en rewriting van canonieke auteurs.

Referenties

Casanova, Pascale (2004). *The World Republic of Letters*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

Erasmus. *Lof der Zotheid*. Litouwse vertaling door M. Račkauskas. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla (1947; 1963).

Genette, Gérard (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lefevere, André (1992). *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London/New York: Routledge.

Mgr. Hanna Bereźnicka (Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Poznań)

Paratekstuele bemiddeling bij de staatsuitgeverij PIW

De bijdrage onderzoekt de rol van parateksten in de transfer van de Nederlandstalige literatuur naar Polen in de periode 1945–1990, met bijzondere aandacht voor de Poolse Staatsuitgeverij (Państwowy Instytut Wydawniczy, PIW). In aansluiting op de parateksttheorie van Gérard Genette (1997) en vanuit een literatuursociologische benadering worden parateksten hier opgevat als praktijken binnen het literaire veld die zich niet louter rondom de tekst situeren, maar ook actief bijdragen aan de literaire selectie- en circulatieprocessen.

PIW bekleedde in de Volksrepubliek Polen een dominante positie binnen het literaire veld en was daarmee een belangrijke actor in de verspreiding van vertaalde literatuur. Dit resulteerde in een omvangrijk corpus vertalingen van zowel Nederlandse als Vlaamse auteurs. De aanwezigheid van de literatuur uit de Lage Landen in Polen werd in hoge mate bepaald door interne besluitvormingsprocessen die aan publicatie voorafgingen.

Het onderzoek steunt op tot dusver nauwelijks ontsloten archiefmateriaal van PIW, waaronder interne beoordelingen, afgesloten overeenkomsten en redactionele notities. Een systematische analyse van deze bronnen maakt het mogelijk de institutionele logica te reconstrueren die ten grondslag lag aan selectie-, interpretatie- en publicatiebeslissingen met betrekking tot Nederlandstalige literatuur.

Uit het archiefmateriaal blijkt dat PIW niet als een neutrale intermediair functioneerde; de uitgeverij was tevens een actieve *gatemaker* en *gatekeeper* die de toegang tot het Poolse literaire veld selectief reguleerde. Binnen dit proces fungeerden parateksten als instrumenten van interpretatieve sturing: zij gaven richting aan de beoordeling van werken en bepaalden onder welke voorwaarden deze als geschikt voor publicatie en cultureel relevant werden beschouwd.

Referenties

Archiefmateriaal uit het archief van het Państwowy Instytut Wydawniczy in Warschau

Bourdieu, Pierre. (1993). *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. Cambridge: Polity Press.

Genette, Gérard. (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Vert. Jane E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press

Mgr. Benjamin Bossaert, Ph.D. (Univerzita Komenského, Bratislava)

Felix Timmermans in Slowaakse vertaling tijdens het communisme – hoe een Christen acceptabel maken?

De receptie van Felix Timmermans werd zowel voor het Duitse taalgebied (Van Uffelen 1993) als voor Tsjechische uitgebreid beschreven (o.a. Horáčková 2024), zijnde een van de wereldwijd meest vertaalde Vlaamse auteurs. De man uit Lier, die schreef als een schilder, is eveneens interessant vanuit Slowaaks receptie-oogpunt, omdat zijn drie eerste Slowaakse vertalingen bij uitgeverij Verbum oorspronkelijk ontstonden vanuit de hang naar een nieuwe theologische richting binnen het Slowaakse katholieke denken (Bossaert 2025). Dit betroffen publicaties voor 1948, en deze kunnen min of meer los van de Tsjechische receptie gezien worden. Na de installatie van het communistische regime in Tsjechoslowakije kwamen er andere regels. Timmermans kwam op een lijst van ‘ongewenste en verouderde literatuur’ terecht (zie *Zoznam zastaralej a nevhodnej literatúry*, 1959). Toch verschenen er in de communistische periode drie vertalingen: *Pieter Bruegel, zoo heb ik u uit uwe werken geroken* (origineel 1928), vertaald als *Pieter Brueghel* (1958) bij Slovenský spisovateľ, *Adriaan Brouwer* (vertaald door Májeková in 1977) en een herdruk van *Boerenpsalm* als *Sedliacký žalm* (vertaald door Vojtech Fronc, 1977, aangevuld met lyrische passages herdicht door Viliam Turčány), beide bij Tatran.

Deze bijdrage onderzoekt hoe Timmermans werd voorgesteld tussen 1948 en 1989 in enkele parateksten, op basis van de belangrijkste databases (Dikda SNK, Univerzitná knižnica, DLBT). Het gaat om flapteksten, blurbs en nawoorden bij de drie genoemde vertalingen van Timmermans, lemma’s in encyclopedieën, maar ook in minder voor de hand liggende teksten, zoals een kookboek. Onderzocht wordt welk beeld in de parateksten werd geschetst van Timmermans tijdens het communisme teneinde de auteur acceptabel te maken binnen de officiële literaire ideologie.

Referenties:

Bossaert, Benjamin. (2025). ‘Nederlands uitgeleend in vertaling: Nederlandstalige literatuur in Slowakije tijdens het communisme.’ *Neerlandica Wratislaviensia* 36: 33–48.

Engelbrecht, Wilken (2020). ‘A Good Way to Propagate Communist Thought’: Czech Translations of Dutch Historical novels during the communist regime or Orwell in practice. *Dutch Crossing* 44 (2): 201–217.

Horáčková, V. (2024). *75 jaar Felix Timmermans in het Tsjechisch* (pp. 125–128). Masaryk University Press.

Van Uffelen, H. (1993). *Moderne niederländische Literatur im deutschen Sprachraum 1830–1990*. Zentrum für Niederlande-Studien.

Dr hab. Bożena Czarnecka (Uniwersytet Wrocławski, Wrocław)

Parateksten als instrumenten van receptiesturing: Poolse vertalingen van Nederlandstalige literatuur over Congo

Deze bijdrage bekijkt de rol van parateksten in Poolse vertalingen van Nederlandstalige literatuur over Congo, vooral voor hun invloed op receptie en interpretatie van deze werken binnen het Poolse literaire veld. Centraal staan de teksten *Terug naar Kongo* (1987; *Powrót do Konga*, 1999) en *Het uur van de rebellen* (2006; *Godzina rebeliantów*, 2006) van Lieve Joris, en *Congo. Een geschiedenis* (2010; *Kongo. Opowieść o zrujnowanym kraju*, 2016) van David Van Reybrouck. De onderzoeksvraag luidt in hoeverre en hoe paratekstuele elementen (titels, omslagen, voor- en nawoorden) functioneren als instrumenten van receptiesturing. Worden zij ingezet als louter bemiddelende ‘drempels’ in de zin van Gérard Genette, of als hercodering van Congo als historisch en postkoloniaal referentiekader binnen het Poolse literaire en ideologische discours? Meer specifiek onderzoekt de bijdrage in welke mate deze vertalingen domesticerend worden afgestemd op Poolse verwachtingspatronen en narratieven rond kolonialisme of globalisering.

De studie combineert een kwalitatieve paratekstanalyse met een contextuele discoursanalyse van uitgeversstrategieën en receptiekaders. Het theoretisch kader vertrekt van Genettes parateksttheorie en wordt aangevuld met de polysysteemtheorie van Itamar Even-Zohar en inzichten uit postkoloniale vertaalstudies (Maria Tymoczko en Lawrence Venuti). Als contrastief referentiekader dient een diachrone vergelijking met parateksten uit publicaties over Belgisch Congo in Polen (1945–1989). Dit corpus bestaat met name uit vertalingen uit het Engels en Duits, en uit oorspronkelijk Poolse teksten. Zo worden verschuivingen in discursieve strategieën zichtbaar gemaakt: van expliciet antikoloniale en ideologisch gemotiveerde representaties naar meer ambivalente en genuanceerde vormen van kadrering. De analyse toont aan dat parateksten in de Poolse context de betekenis van Congo hercoderen in functie van veranderende Poolse discourses en de vertaalde werken positioneren binnen een literair polysysteem waarin vertaalde literatuur een innovatieve en legitimerende functie vervult. Parateksten zijn geen neutrale begeleidende elementen, maar dragen bij aan ideologische inkadering van vertaalde literatuur.

Referenties

Czarnecka, Bożena (2013). *Wizerunek Konga Belgijskiego w piśmiennictwie polskim i niderlandzkojęzycznym*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Genette, Gérard (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hojka, Bożena (2012). ‘Okładka książkowa z perspektywy komunikacyjnej.’ In: *W poszukiwaniu odpowiedniej formy. Rola wydawcy, typografa, artysty i technologii w pracy nad książką* (pp. 61-72). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dr. Aleksandar Đokanović (Univerzitet u Beogradu, Belgrado)

De receptie van *De leeuw van Vlaenderen* van Hendrik Conscience in Joegoslavië

De roman *De leeuw van Vlaenderen* van Hendrik Conscience kent in het voormalige Joegoslavië twee uitgaven. De eerste verscheen in 1975 in Zagreb en werd vertaald door Josip Tabak. De tweede, uit 1990, is een heruitgave van dezelfde vertaling, ditmaal geïllustreerd door de graficus Goran Delić.

Josip Tabak voorzag zijn vertaling van de roman van een zeer uitvoerig nawoord. Daarin gaat hij in op de Vlaamse geschiedenis, het ontstaan van de romantiek in Vlaanderen en op de Vlaamse Beweging. Bovendien bevat het nawoord een korte inleiding tot de geschiedenis van de Vlaamse literatuur en de taalproblematiek tussen Nederlands en Vlaams. Voorts introduceert Tabak de auteur en diens oeuvre aan het publiek en benadrukt hij de betekenis van Conscience voor de Vlaamse literatuur. Daarbij vergelijkt hij Conscience met literaire grootheden uit zijn tijd, zoals Victor Hugo en Alexandre Dumas. Ook het belang van *De leeuw van Vlaenderen* voor het genre van de historische roman komt aan bod. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de relevante historische context voor de gebeurtenissen in de roman, met name de Brugse Metten en de Guldensporenslag. De nadruk ligt daarbij op de strijd om vrijheid, een na de Tweede Wereldoorlog in Joegoslavië actueel thema. Tabak vervaardigde zijn vertaling van *De leeuw van Vlaenderen* rechtstreeks uit het Vlaams, nadat de roman voor het eerst in 1906 via het Duits naar het Kroatisch was vertaald door August Harambašić. Josip Tabak neemt deze eerste vertaling onder de loep en wijst op de tekortkomingen van indirect vertaalwerk.

De bijdrage zal tevens de opmaak van de genoemde uitgaven analyseren, waaronder de boekomslog, voor- en achterflappen, illustraties en noten waarin cultuurspecifieke elementen, historische feiten en personen worden toegelicht. Theoretisch wordt de bijdrage onderbouwd met Gérard Genettes theorie van parateksten, alsook de inzichten van de receptietheoretici Wolfgang Iser en Hans Robert Jauss.

Referenties

Genette, Gérard (1982). *Pallimpsestes. La littérature au second degré*. Paris: Édition du Seuil.

Genette, Gérard (1997). *Paratexts. Threshold of interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Iser, Wolfgang (1978). *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.

Jauss, Hans Robert (1982). *Toward an Aesthetic of Reception*. Minneapolis: The Harvester Press.

Tabak, Josip (1975). Pogovor. Hendrik Conscience i počeci romantizma u flamanskoj književnosti. In: Conscience, Hendrik, *Lav od Flandrije*. Zagreb: Zlatni paun.

Prof. dr hab. Wilken Engelbrecht (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II & Univerzita Palackého v Olomouci)

Wat zegt de kaft? Boekomslagen van Tsjechische vertalingen van Nederlandstalige literatuur onder het socialisme

Er is niet veel onderzoek gedaan naar de ideologische en inhoudelijke ontwikkeling van boekomslagen onder het socialisme. Er bestond (officieel) geen commercie, zodat de omslagen niet wervend hoefden te zijn. Zoals in het pilotonderzoek van Engelbrecht, Michajlova en Novaković (2022) al werd geconstateerd, week Tsjechoslowakije hierbij af. Het traditioneel sterke design dat de boekuitgaven kenmerkte sinds het begin van de Tsjechoslowaakse Republiek (1918) bleef ook onder het socialisme gehandhaafd, maar weerspiegelde wel de ideologie van die tijd.

In de bijdrage wordt aan de hand van enkele geselecteerde uitgaven getoond, hoe de wisselwerking tussen ideologie en de wens om kwalitatieve design te handhaven zijn uitwerking had in de productie van enkele belangrijke Tsjechische uitgeverijen zoals de literaire uitgeverij SNKLHU/Odeon, de partijuitgeverij SNP/Svoboda, de uitgeverij van de schrijversbond Československý spisovatel en de uitgeverij van jeugdliteratuur SNDK/Albatros.

De verschillende periodes van het socialisme (stalinisme, dooi, normalisatie) hadden hun weerslag in de manier waarop boeken, en met name vertalingen van ‘kapitalistische’ literatuur werden gepresenteerd. De lezing neemt het publiek aan de hand van de boekomslagen van vertalingen van Nederlandse literatuur mee op een reis door het Tsjechische verleden.

Referenties

Batchelor, Kathryn (2018). *Translation and Paratexts*. London/New York: Routledge.

Engelbrecht, Wilken, Irina Michajlova & Jelica Novaković-Lopušina (2022). ‘Handleidingen voor de lezer. Periteksten in Centraal- en Oost-Europa (1945-1990). Een verkennend onderzoek.’ *Internationale Neerlandistiek* 60 (1): 64-84.

Genette, Gérard (1997). *Paratexts. Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jančíková, Nikola (2020). Literární žánr se stal knižním designérem. *H70 / Časopis Host*, URL: <https://www.h70.cz/clanky/12670-literarni-zanr-se-stal-kniznim-designerem>.

Knobloch, Iva & Radim Vondráček (eds.) (2016). *Design v českých zemích 1900–2000. InSTITUTE moderního designu*. Praha: Academia.

Mendelsund, Peter & David J. Alworth (2020). *The Look of the Book: Jackets, Covers, and Art at the Edges of Literature*. Berkeley: ten Speed Press.

Mgr. Veronika Horáčková, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno)

Receptie van Felix Timmermans in Tsjechië: journalistieke kritiek, intertekstualiteit en mediale adaptaties

Deze bijdrage onderzoekt hoe de Vlaamse schrijver Felix Timmermans in de loop van de twintigste eeuw in Tsjechië werd ontvangen en geïnterpreteerd. Het hoofddoel van deze analyse is om te bestuderen welk imago deze auteur bij het Tsjechische lezerspubliek had en hoe de literaire kritiek op zijn werk reageerde. Daarnaast probeert het onderzoek te achterhalen of er ook Tsjechische adaptaties van zijn werken bestonden. Het theoretische uitgangspunt is de polysysteemtheorie van Itamar Even-Zohar. Binnen dit kader kijken we naar de specifieke rol en de positie van Timmermans op drie verschillende niveaus: de journalistieke, intertekstuele en multimediale sfeer.

Voor het onderzoek van de journalistieke bronnen is op grote schaal gebruikgemaakt van de digitale databank Kramerius via de OCR-technologie. Uit de geanalyseerde kranten en tijdschriften blijkt dat de romans van Timmermans zeer veel aandacht kregen in de Tsjechische pers. De reacties van de recensenten waren over het algemeen positief, al is er een interessante paradox zichtbaar. Enerzijds bestempelden recensenten zijn werken vaak als naïef, formeel eenvoudig en thematisch oppervlakkig; anderzijds prezen ze juist het aanstekelijke optimisme, de diepe liefde voor de natuur en de sfeervolle beschrijvingen van het Vlaamse landschap.

Wat de multimediale receptie betreft, is het noemenswaardig dat citaten uit de werken van Timmermans in verschillende Tsjechische literaire werken te vinden zijn. Tegelijkertijd kan worden geconstateerd dat de Tsjechische receptie van Timmermans' oeuvre de grenzen van literatuur heeft overschreden. Zo zond de Tsjechoslowaakse radio al in 1935 een hoorspelbewerking uit van *Het kindeken Jezus in Vlaanderen*, en werd de filmversie van *En waar de sterre bleef stille staan* in 2011 vertoond op het internationale filmfestival Febiofest in Praag.

De uiteindelijke conclusie van dit onderzoek is dat Timmermans in Tsjechië als een kwalitatieve en tegelijkertijd zeer populaire auteur werd beschouwd, wiens eenvoudige maar optimistische stijl breed werd gewaardeerd door verschillende generaties lezers.

Referenties

Engelbrecht, Wilken (2021). *Van Siska van Rosemael tot Max Havelaar. Receptie van Nederlandstalige literatuur in Tsjechische vertaling, 1848-1948*. Gent: Academia Press.

Even-Zohar, Itamar (1990). 'Polysystem Studies.' *Poetics Today* 11 (1).

Horáčková, Veronika (2024). *75 jaar Felix Timmermans in het Tsjechisch*. Brno: Masarykova univerzita.

Prof. Dr. Ton van Kalmthout (Universiteit Leiden & Huygens-Instituut, Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen)

Neerlandistisch onderzoek naar parateksten en vertalingen

Nadat Gérard Genette in 1987 zijn *Seuils* had gepubliceerd, tien jaar later gevolgd door de Engelse vertaling *Paratexts*, hebben onderzoekers van vertalingen deze ook bestudeerd in het licht van de epi- en periteksten die ze begeleiden en die de oorspronkelijke teksten van nieuwe betekenislagen en interpretaties helpen voorzien (bijv. Pleijel & Podlevskikh Carlström 2022).

Op enkele uitzonderingen na (Eijnatten 2000, Kircz & Den Boef 2004, Groot 2004) zijn Nederlandse en Vlaamse onderzoekers aan dergelijke *framing* van literaire teksten door middel van parateksten lange tijd voorbijgegaan. Dat zij daarmee belangrijke kansen voor de neerlandistiek misliepen werd al gedemonstreerd door Rymenants 2009. In 2022 deden ook Engelbrecht, Michajlova & Novaković-Lopušina dit met een verkenning van periteksten over Nederlandse literatuur die in vertaling haar weg gevonden had naar enkele Centraal- en Oost-Europese landen ten tijde van de Koude Oorlog.

In mijn bijdrage vormt deze verkenning het vertrekpunt voor een beschouwing over parateksten en vertalingen en een introductie van de andere bijdragen aan de Dagen van het Nederlands 2026. Hoe hangen zij samen? Welke constanten in de receptie-geschiedenis van de Nederlandse literatuur in het na-oorlogse Oostblok vertegenwoordigen de casussen die de andere sprekers onderzochten? Welke variatie is in die geschiedenis aan te wijzen? En hoe is een en ander te verklaren?

Referenties

Eijnatten, Joris van (2000). 'German Paratexts, Book Reviews and Dutch Literary Publicity. Translations from German into Dutch, 1761–1796.' *Wolfenbütteler Notizen zur Buchgeschichte* 25 (1): 95–127.

Engelbrecht, Wilken, Irina Michajlova & Jelica Novaković-Lopušina (2022). 'Handleidingen voor de lezer. Periteksten in Centraal- en Oost-Europa (1945-1990). Een verkennend onderzoek.' *Internationale Neerlandistiek* 60 (1): 64–84.

Groot, Klaartje E. (2004). 'Facts in fiction? The Urge for Justification in Nineteenth-century Historic Texts'. In: Carla Dauven et al. (eds.), *Paratext. The Fuzzy Edges of Literature* (pp. 139–153, 179). Amsterdam: Institute of Culture and History.

Joost Kircz & August Hans den Boef (2004), 'Writing differently in the digital era: Hamlet in Hyperborg'. In: Carla Dauven et al. (eds.), *Paratext. The Fuzzy Edges of Literature* (pp. 39–45). Amsterdam: Institute of Culture and History.

Pleijel, Richard & Malin Podlevskikh Carlström (eds.) (2022). *Paratexts in Translation*. Berlin: Frank & Timme.

Rymenants, Koen (2009), 'Attention au paratexte! Over Seuils van Gérard Genette'. In: *Spiegel der Letteren* 51 (2): 238-243.

Dr hab. Marcin Polkowski, prof. KUL (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)

Een literaire ontmoeting in Pławowice (1934). Jan H. de Groot en zijn betekenis als Pools-Nederlands literatuurbemiddelaar in het interbellum

Deze lezing gaat over de rol van de Nederlandse journalist, schrijver en dichter Jan H. de Groot als bemiddelaar in de Pools-Nederlandse culturele betrekkingen tijdens het interbellum.

Het uitgangspunt is een ontmoeting die in 1934 plaatsvond tussen Jan H. de Groot en de Poolse schrijvers Ludwik Hieronim Morstin en Leopold Staff op het landgoed van Morstin in Pławowice. Jan H. de Groot beschreef deze gebeurtenis in een tweedelig artikel ("Op jacht naar Poolse dichters") in de *Nieuwe Utrechtsche Courant* (27 oktober en 3 november 1934). Jan H. de Groot's essay biedt een anekdotisch portret van de literaire wereld van de Tweede Poolse Republiek, waarin niet de jongere generatie dichters (zoals die van de Skamander-groep), maar een oudere generatie (de symbolisten en de fin-de-siècle-beweging) nog de toon zette. Tegelijkertijd vertegenwoordigde Jan H. de Groot voor zijn Poolse gesprekspartners een beeld van de hedendaagse Nederlandse literatuur; dit blijkt uit een aantal artikelen in de Poolse pers uit dezelfde periode.

Deze artikelen kunnen worden beschouwd als quasi-parateksten die licht werpen op de Pools-Nederlandse literaire uitwisselingen van die tijd en op de receptie van literatuur. Voortbouwend op deze literaire ontmoeting en andere Pools-Nederlandse contacten waarin Jan H. de Groot een leidende rol speelde, rijst de vraag naar zijn betekenis als bemiddelaar in het contact tussen de Nederlandse en Poolse literaire werelden. Naast de journalistieke teksten van de Groot is het wenselijk om zijn poëzie (de bundels *Een mei in Polen*, 1933, en *Polonaise* [1934]) en de roman *Fir* [1938]) te onderzoeken op aanwijzingen met betrekking tot zijn rol als literair bemiddelaar tussen Nederland en Polen. Twee vragen kunnen als leidraad dienen voor dit onderzoek: was hij een spilfiguur in een Pools-Nederlands literair-cultureel netwerk, of kan zijn rol eerder als marginaal worden omschreven? Wat was de betekenis van de Groot's teksten in het Nederlands voor het tot stand komen van deze contacten? Aangezien het onderzoek naar Jan H. de Groot nog enkele hiaten vertoont met betrekking tot zijn activiteiten in Polen, is dit onderwerp ongetwijfeld het onderzoeken waard.

Referenties

Groot, Jan H. (1933). *Een Mei in Polen*. Neerbosch: Neerbosch' Boekhandel & Uitgeverij.

Groot, Jan H. de ([1934]). *Polonaise*. Nijkerk: G.F. Callenbach.

Groot, Jan H. de (1938). *Fir*. Nijkerk: G.F. Callenbach.

Dr. habil. Gábor Pusztai (Debreceni Egyetem, Debrecen)

Nederlandse zeevaarders en de socialistische censuur in Hongarije

Op de Hongaarse boekenmarkt werden na de Tweede Wereldoorlog pas vanaf de jaren '60 meer vertalingen uit het Nederlands gepubliceerd. Destijds verschenen niet alleen romans van individuele auteurs in druk, maar ook bloemlezingen van de Nederlandse literatuur.

In 1961 kwam een opmerkelijke anthologie uit onder redactie van Endre Pálvölgyi, literair vertaler en bibliothecaris te Boedapest. Hierin waren teksten opgenomen van Nederlandse zeevaarders uit de tijd van de Nederlandse overzeese expansie (16^e-18^e eeuw), toen het kapitalisme hoogtij vierde. Het ging om teksten van Gerrit de Veer, Jan Huygen van Linschoten, Emanuel van Meteren, Oliver van Noort, Joris van Spilbergen, Peter van Osten, Willem Cornelisz. Schouten, David Pietersz. de Vries en Abel Tasman. Het boek verscheen bij Gondolat in Boedapest onder de titel *Németalföldi tengerjárók* (Nederlandse zeevaarders). Uit de lijst van auteurs is duidelijk dat samensteller en vertaler Pálvölgyi een inleiding nodig had om aan de censuur en het geïnteresseerde lezerspubliek anno 1961 in Hongarije uit te leggen, waarom hij juist deze teksten over ontdekkingsreizen, avontuur, maar ook over kolonialisme, imperialistische expansie, onderdrukking en slavernij selecteerde.

Zijn inleiding als paratekst is voor het onderzoek buitengewoon interessant omdat hierin duidelijk wordt dat een redacteur binnen het socialistische kader kon laveren. De paratekst toont waar de grenzen lagen, wat de redacteur zich wel en wat niet kon permitteren. Pálvölgyi plaatste de teksten in een historisch kader van de Tachtigjarige Oorlog, die hij de *Nederlandse Revolutie* noemde. 'Revolutie' was een sleutelwoord, dat een positieve connotatie had binnen de socialistische ideologie. Men streefde immers – in navolging van Lenin – naar een wereldrevolutie van de arbeidersklasse. Pálvölgyi doorspekte zijn inleiding met citaten van Marx en Engels, verwees naar de klassenstrijd en de strijd van onderdrukte volkeren voor de vrijheid. Met succes: het boek kwam uit.

In mijn lezing wil ik de nadruk leggen op de controverse van het thema (inhoud) en de paratekst.

Referenties

Broomans, Petra (2012). 'Zichtbaar in de canon. Spelregels voor cultuurbemiddelaars.' *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 128 (3-4): 256-275.

Engelbrecht, Wilken, Ton van Kalmthout, Paweł Zajas (eds.) (2026). *Socialist Transnationality in Translation Dutch-Language Literature in East Central Europe and the Balkans, 1945–1990*. New York: Bloomsbury Academic.

Heilbron, Johan & Gisèle Sapiro (2007). 'Outline for a Sociology of Translation: Current Issues and Future Prospects.' In: Michaela Wolf & Alexandra Fukari (eds.), *Constructing a Sociology of Translation* (pp. 93–107). Amsterdam: John Benjamins.

Mgr. Ekaterina Vekshina (Universiteit van Amsterdam/Nederlands Instituut Sint-Petersburg)

Voorwoorden bij Russische vertalingen van *Max Havelaar* (1916–1959): bronnen, bemiddelaars en beeldvorming

In de eerste helft van de twintigste eeuw werd Multatuli's *Max Havelaar* zesmaal volledig in het Russisch vertaald (1916, 1925, 1927/1936, 1928, 1949, 1959). Al deze uitgaven zijn voorzien van voorwoorden, die een cruciale rol speelden in de receptie van de roman bij het Russische en later Sovjet-publiek. Toch zijn deze voorwoorden als periteksten tot nu toe nauwelijks systematisch onderzocht.

In deze bijdrage analyseer ik deze voorwoorden vanuit twee perspectieven. Ten eerste onderzoek ik welke bronnen en bemiddelaars de auteurs van de voorwoorden gebruikten. Hierbij staat de vraag centraal welke rol de Duitse vertaler en 'Multatuli-apostel' Wilhelm Spohr speelde als intermediaire figuur: zijn invloed is al aangetoond voor de vroegste Russische vertalingen van Multatuli, maar de vraag is of zijn werk ook in latere voorwoorden doorwerkt. Voorts analyseer ik hoe de beeldvorming rond Multatuli, zijn werk en Nederland zich in de loop van de tijd ontwikkelt.

Uit de analyse blijkt dat de beeldvorming rond Multatuli een opvallende dynamiek vertoont. Enerzijds blijft een stabiele kern bewaard: Multatuli verschijnt in alle voorwoorden als strijder voor gerechtigheid en verdediger van de Javaanse bevolking. Anderzijds verandert de ideologische inkadering aanzienlijk. Bij Zjoeravskaja (1916) is Multatuli een romantische lijder en humanist; bij Fatov (1928) een nerveuze anarchistische utopist; bij Tsjetsjanovskij (1949) een revolutionaire strijder, waarbij Nederland wordt afgeschilderd als bolwerk van het kapitalisme; en bij Tsjetsjanovskij (1959) keert het beeld van de eenzame humanist terug, nu omschreven als "een arts die de symptomen kent maar het medicijn niet". Ook het beeld van Nederland evolueert: het bereikt een ideologisch dieptepunt in 1949 en verzacht daarna merkbaar in 1959.

Deze bijdrage plaatst de voorwoorden bij de Russische uitgaven van *Max Havelaar* in een breder kader van literaire transfer tussen de Nederlanden en Rusland, en draagt bij aan ons inzicht in de rol van periteksten bij de receptie van Nederlandstalige literatuur in Centraal- en Oost-Europa.

Referenties

Genette, Gérard (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Grave, Jaap (2013). 'But you can't do that! Een andere visie op onderzoek naar Nederlandse literatuur in vertaling.' In: Emmeline Besamusca, Christine Hermann & Ulrike Vogl (eds.), *Out of the Box. Über den Wert des Grenzwertigen* (pp. 163–178). Wien: Praesens Verlag.

Scheltjens, Werner (2003). *Bibliografie van de Nederlandse literatuur in Russische vertaling*. St. Petersburg: Aleteja.

Dr. Joanna Włodarczyk-Kaziród (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)

De functies van parateksten in Poolse edities van Felix Timmermans, Harry Mulisch, Willem Elsschot en Hugo Claus

Het onderwerp van deze lezing zijn de parateksten die Poolse edities van werken van Nederlandstalige auteurs begeleiden: Felix Timmermans, Harry Mulisch, Willem Elsschot en Hugo Claus. Het doel van de lezing is de functies te analyseren die parateksten in het Poolse literaire veld vervullen, met bijzondere aandacht voor voorwoorden, nawoorden, auteursnotities, voetnoten en uitgeversinformatie.

Het uitgangspunt van het onderzoek is de veronderstelling dat parateksten niet uitsluitend een informatieve functie hebben, maar ook de manier waarop een werk wordt gelezen kunnen beïnvloeden, de interpretatie ervan kunnen sturen en kunnen bemiddelen tussen een vreemde literaire cultuur en de Poolse lezer. In het geval van Nederlandstalige literatuur is daarbij vooral van belang hoe begeleidende teksten de auteur, diens oeuvre en de culturele en literaire context waarin een bepaald werk is ontstaan, presenteren.

In een vergelijkende analyse worden geselecteerde Poolse edities van werken van Timmermans, Mulisch, Elsschot en Claus onderzocht, met bijzondere aandacht voor de informatieve, interpretatieve en cultuurhistorische functies van de verschillende parateksten. Een belangrijk aspect van het onderzoek is daarnaast de vraag hoe de elementen die de hoofdtekst begeleiden, het beeld van de Nederlandstalige literatuur construeren en de Poolse lezer voorbereiden op de kennismaking met het werk van auteurs die tot dan toe slechts beperkt aanwezig waren in het Poolse literaire veld.

Referenties

Batchelor, Kathryn (2018). *Translation and Paratexts*. London/New York: Routledge.

Genette, Gérard (1997). *Paratexts. Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

De sprekers

Dr. Birutė Aviziniene (*1982) studeerde Litouwse filologie en Nederlandse taal aan de Universiteit van Vilnius en vervolgde haar studie aan de Rijksuniversiteit Groningen, waar ze een master Nederlandse cultuur behaalde. In 2017 promoveerde ze in de Geesteswetenschappen (Litouwse literatuur). Sindsdien werkt ze als wetenschappelijk onderzoeker bij het Instituut voor Litouwse Literatuur en Folklore en doceert ze de geschiedenis van de Litouwse literatuur aan de Universiteit van Vilnius. Daarnaast vertaalt ze Nederlandstalige literatuur naar het Litouws en geeft ze Nederlandse les in taalcursussen in Vilnius.

Contact: birute.aviziniene@liti.lt

Mgr. Hanna Bereznicka (*2000) is doctoraatsstudente aan de Vakgroep Nederlandse en Zuid-Afrikaanse Studies van de Adam Mickiewicz Universiteit in Poznań. Haar onderzoeksdomein is de literatuursociologie. In haar promotieonderzoek richt zij zich op de transfer van Nederlandstalige literatuur naar Polen in de periode 1945–1990.

Contact: hanna.bereznicka@amu.edu.pl

Mgr. Benjamin Bossaert, Ph.D. (*1985) werkt sinds 2010 als lector Nederlands aan de Comenius Universiteit in Bratislava. Hij doceert literatuur, (cultuur)geschiedenis en taalverwerving. In 2020 promoveerde hij in Olomouc in de algemene literatuurwetenschap. Momenteel richt hij zich op onderzoek naar de receptie van Nederlandstalige literatuur in Slowakije. Zijn interesses en onderzoeksthema's liggen binnen de literatuur-, vertaal- en cultuurwetenschap, maar ook in de didactiek van Nederlands als vreemde taal.

Contact: benjamin.bossaert@uniba.sk

Dr hab. Bożena Czarnecka (*1969) is docente en onderzoeker aan de Erasmusleerstoel voor Neerlandistiek (KFN) aan de Universiteit van Wrocław. Ze verzorgt colleges over de moderne geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur. Haar onderzoek richt zich op populaire literatuur en cultuur, historische romans, de Vlaamse literatuur over Belgisch-Congo en de receptie van Nederlandstalige literatuur in Polen. Momenteel onderzoekt zij de aanwezigheid van Nederlandstalige teksten in Poolse tijdschriften van vóór 1945, met bijzondere aandacht voor de vraag welke Vlaamse werken werden vertaald en hoe deze werden ontvangen in de Poolse context.

Contact: bozena.czarnecka@uwr.edu.pl

Dr. Aleksandar Đokanović (*1974) is docent Nederlandse en Vlaamse letterkunde aan de afdeling voor Nederlandse Studies van de Filologische Faculteit van de Universiteit van Belgrado. Hij is afgestudeerd in Duitse en Nederlandse taal, literatuur en cultuur, en promoveerde in comparatieve literatuur op de bewerking van de Argonauten-mythe in het postmodern proza. Zijn onderzoek richt zich op antieke motieven in postmoderne literatuur. Daarnaast is hij hoofdredacteur van *Erazmo*, het tijdschrift voor Nederlandse en Vlaamse literatuur in vertaling naar het Serv(okroatisch).

Contact: adjokanovic@gmail.com

Prof. dr hab. Wilken Engelbrecht (*1962) is hoogleraar Nederlands bij de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit in Lublin en de Palacký Universiteit in Olomouc. Hij hernieuwde tussen 1990 en 1994 de lectoraten Nederlands in Bratislava en Olomouc. Hij stond mede aan de wieg van de verenigingen ONETS (1994) en Comenius (1995). Voor zijn inzet

ontving hij de onderscheidingen Officier in de Orde van Oranje-Nassau (2012) en Commandeur in de Kroonorde (2025). Zijn specialisaties zijn de receptie van Nederlandstalige literatuur in Centraal-Europa en de vergelijkende syntaxis Nederlands-Tsjechisch.

Contact: wilken.engelbrecht@kul.pl, wilken.engelbrecht@upol.cz

Mgr. Veronika Horáčková, Ph.D. (*1992) is docente en onderzoeker Nederlands bij de Masaryk Universiteit in Brno (en sinds kort ook bij de Palacký Universiteit in Olomouc). Haar onderzoek richt zich op receptie van Nederlandstalige literatuur in Tsjechië. Daarnaast vertaalt zij Nederlandstalige literatuur naar het Tsjechisch.

Contact: veronika.horackova@phil.muni.cz

Prof. dr. Ton van Kalmthout (*1960) is senior onderzoeker literatuurgeschiedenis bij het NL-Lab van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen in Amsterdam en bijzonder hoogleraar Nederlandse letterkunde aan het Leiden University Center for the Arts in Society. Zijn onderzoek richt zich onder meer op de internationale uitwisseling van Nederlands- en anderstalige literatuur, inclusief emigratieliteratuur.

Contact: ton.van.kalmthout@huygens.knaw.nl

Dr hab. Marcin Polkowski, prof. KUL (*1978) is neerlandicus en anglist, docent en onderzoeker Nederlandse literatuurgeschiedenis, en hoofd van de Leerstoel voor Nederlandse Filologie aan de Katholieke Universiteit Lublin. Hij doet onderzoek naar de interactie tussen literatuur en religie in de Lage Landen, en naar literaire en maatschappelijke contacten tussen het Nederlandstalige gebied en Polen.

Contact: marcin.polkowski@kul.pl

Dr. habil. Gábor Pusztai (*1971) is germanist en neerlandicus, docent en onderzoeker bij het Centrum voor Neerlandistiek van de Universiteit van Debrecen. Zijn specialisatie is de receptie van Nederlandstalige literatuur in het Hongaars en (post)koloniale literatuur in voormalig Nederlands-Indië. Hij heeft deelgenomen aan tal van Centraal-Europese en Nederlandse projecten m.b.t. (post)koloniale literatuur in Oost-Azië en ontving in 2025 de onderscheiding Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Contact: gpusztai@unideb.hu

Mgr. Ekaterina Vekshina (*1994) behaalde in 2020 haar master Nederlandse taal- en letterkunde aan de Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg. Ze werkt als literair vertaler, freelance docent en programmacoördinator bij het Nederlands Instituut in Sint-Petersburg. Momenteel promoveert zij op de receptie van *Max Havelaar* in Rusland, met bijzondere aandacht voor indirecte vertalingen. Haar werk beweegt zich op het snijvlak van vertaalwetenschap, literatuur en interculturele communicatie.

Contact: katjavekshina@gmail.com

Dr. Joanna Włodarczyk-Kaziród (*1980) is sinds 2007 verbonden aan de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit te Lublin. Haar onderzoeksveld betreft met name de receptie van Poolse literaire werken in Nederland en de receptie van Nederlandstalige literatuur in Polen. Haar in 2014 verdedigde dissertatie ging over een vergelijking van Poolse en Vlaamse streekliteratuur.

Contact: joanna.wlodarczyk-kazirod@kul.pl